

عوامل مؤثر در جذب گردشگران به مقصدهای روستایی مطالعه موردی: روستاهای شهرستان دماوند

دکتر حمید جعفری^{۱*}، شقایق حافظی زاده^۲

دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات
استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد
دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۱۰/۲۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۸/۱۵

چکیده

قرارگیری روستاها در یک بستر طبیعی و شیوه زندگی روستانشینی فرصت‌های گردشگری در گردشگاه‌های داخلی و خارجی مکان‌های روستایی را به وجود می‌آورد (تاج، ۱۳۸۱: ۲۳). بنابراین روستا قلمرو گوناگونی از فعالیت و جاذبه‌ها را عرضه می‌دارد (جوان، ۱۳۸۵). همین منابع و جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی - تاریخی انگیزه‌های قدرتمندی برای بازدید نواحی روستایی و مقصدهای ارزشمندی برای گردشگری محسوب می‌گردند. تحقیق حاضر با هدف شناسایی اولویت عوامل اثر گذار در جذب گردشگران به مقصدهای روستایی شهرستان دماوند استان تهران دارای ۳۹ روستای بالای ۱۰۰ نفر جمعیت (۲۰ خانوار) انجام شد. روش تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی به شیوه پیمایشی و جمع‌آوری اطلاعات به دو شیوه اسنادی - کتابخانه‌ای و میدانی و از طریق تکمیل پرسشنامه صورت گرفت. ۶ روستا به عنوان حجم نمونه با استفاده از فرمول کوچران بدست آمد. سپس برای انتخاب روستاها از روش تساوی اینتروال ها و روش تصادفی ساده اقدام گردید و با در نظر گرفتن نامحدود بودن تعداد مراجعه گردشگران به روستاهای نمونه، ۳۵۰ نفر مورد پرسشگری قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون فرضیات به روش آزمون t تک گروهی نشان داد که رابطه معنی دار میان چهار متغیر (مالکیت یا اقامت در خانه‌های دوم - سهولت و کیفیت امکانات مسیر دسترسی - جاذبه‌ها و منابع طبیعی و جاذبه‌ها و منابع فرهنگی - تاریخی) با جذب گردشگران به روستاهای مورد مطالعه وجود دارد و مهم ترین عامل مالکیت یا اقامت در خانه های دوم می باشد.

کلید واژه‌ها: گردشگری، خانه های دوم، مقصدهای روستایی، شهرستان دماوند

مقدمه

رشد و گسترش گردشگری از جمله پدیده‌های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن جدید ادامه دارد. نواحی روستایی و کوهستانی مهم ترین عرصه‌هایی هستند که در زمینه گردشگری و فعالیت‌های وابسته به آن به شدت مورد بهره‌برداری قرار گرفته‌اند (رضوانی و صفایی، ۱۳۸۴، ۱۱۰-۱۰۹). گردشگری روستایی شامل فعالیت‌های متنوعی است که گردشگران در نواحی روستایی انجام می‌دهند. انواع مختلف آن تحت عنوان گردشگری طبیعی، گردشگری فرهنگی، گردشگری بومی، گردشگری دهکده‌ای و گردشگری کشاورزی تفکیک و طبقه‌بندی شده‌اند (اشتری مهرجردی، ۷۴، ۱۳۸۳). گردشگری روستایی به عنوان یک فعالیت تفریحی - اجتماعی در نیمه دوم قرن هیجدهم در بریتانیا و سپس سایر کشورهای اروپایی ظاهر شد (قادری، ۱۳۸۲: ۱۱۴). رشد سریع تقاضا برای گردشگری روستایی از سال ۱۹۴۵ آغاز گردید. در این دوران بدلیل توسعه حمل و نقل و سهولت جابجایی، راه‌یابی به روستا آسان شد و تقاضا برای بازدید از مناطق روستایی رو به افزایش نهاد (شارپلی، ۱۳۸۰: ۵۲ - ۵۳). شرایط طبیعی همراه با ساختار اجتماعی و فرهنگی محیط روستا اشکال گوناگون و متنوعی از روستاها را به وجود می‌آورند. این وجوه تمایز، خود خالق جاذبه‌هایی است که گردشگران روستایی را به بازدید از این مناطق علاقه‌مند می‌سازد (تقدیسی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۸۴). روستا یکی از مقصدهای مهم گردشگران است و سوال مهم آن است که دلیل مشارکت مردم در گردشگری روستایی چیست و توسعه موفقیت‌آمیز گردشگری روستایی منوط به درک این مطلب است که چه عواملی محرک مردم برای بازدید از روستاست. عوامل محرکی که در تمایل به حضور در روستا تأثیر می‌گذارند می‌توانند مربوط به دو دسته عوامل را نشی و کششی باشند. غالباً تمایز دادن بین این دو عامل دشوار است. یکی اینکه چگونه می‌توان از روستا استفاده کرد و دیگر اینکه جاذبه‌های روستا کدامند. تمایل برای شرکت در گردشگری روستایی در نتیجه انگیزه‌ای است که رفتار یا فعالیت گردشگر را موجب می‌شود (شارپلی، ۱۳۸۰: ۶۰ - ۶۱).

منابع و جاذبه‌های گردشگری را می‌توان به دو گروه جاذبه‌های طبیعی و جاذبه‌های انسانی تفکیک نمود. گروه اول سبب آرامش روحی انسان و احساس رضایت می‌شوند و گروه دوم نیز جلوه‌های زندگی انسانی را به نمایش گذاشته و منابع تاریخی و فرهنگی را تولید نموده و جذابیت‌های منابع تفریحی به حساب می‌آیند (رضوانی، ۱۳۸۷: ۱۹ - ۲۰). در تحقیقاتی که انگیزه دیدار روستا بررسی شده، تعداد زیادی از گردشگران، به ویژگی‌های حقیقی روستا از قبیل آرامش، آسایش، احساس آزادی و سنت‌های روستا و سایر عوامل متضاد با زندگی جدید شهری اشاره نمودند (شارپلی، ۱۳۸۰: ۶۴).

از مدت‌ها قبل افزایش مالکیت خانه‌های ویلاقی به ویژه در مقصدهای محبوب‌تر توریستی به عنوان یکی از عوامل زیر بنایی سبب رشد گردشگری در مناطق روستایی شده است (Mathieson & Wall, 1982: 126). علاوه بر آن یکی از جنبه‌های مهم و جالب توجه روستاهای حومه‌ای مترو پلیتن حرکت تازه واردانی است که به منظور استراحت به روستا می‌آیند. این قبیل روستاها بعلت شرایط جغرافیایی، امکان فراغتی و گردشگری را دارا می‌باشند و توسعه خانه‌های دوم در آن تحقق می‌یابد (تاج، ۱۳۸۷، ۱۳). اولین مطالعه علمی جغرافیایی خانه‌های دوم در ایران مربوط به دهه ۱۳۵۰ در شهرستان شمیرانات می‌باشد. تحقیقات بعدی در همان ناحیه جغرافیایی در دهه ۱۳۷۰ نشان

از افزایش تعداد خانه‌های دوم و گسترش آن از طریق الگوی پخش مجاورتی و سلسله مراتبی در روستاهای حومه‌ای - بیلاقی متروپلیتن تهران است. در تحقیق مشابه‌ای در دهه ۱۳۸۰ همین الگو با سرعت و شتاب بیشتری در ناحیه متروپلیتن مشهد نیز ظهور کرد (تاج، ۱۳۸۷، ۲۴). طبق نتایج اولین طرح آمارگیری ویژگی‌های مسکن روستایی سال ۱۳۸۲، آمارهای مربوط به اقامتگاه‌های دوم^۱ (خانه‌های دوم) در استان تهران حاکی از آن است که ۲۳۵۵ اقامتگاه دوم خانوار روستایی و ۱۵۸۳۹ اقامتگاه دوم خانوار شهری به ثبت رسیده است (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۸۳، ۶۳). مشاهدات میدانی نگارنده نشان می‌دهد از آنجا که بازدیدکنندگان در مناطق روستایی مستعد جهت گردشگری روستایی اقدام به سرمایه‌گذاری و حضور در روستا می‌نمایند، روستاهای شهرستان دماوند استان تهران نیز به عنوان یکی از قطب‌های جاذب گردشگری ناحیه محسوب می‌شوند که در آمار اقامتگاه‌های استان جا دارد.

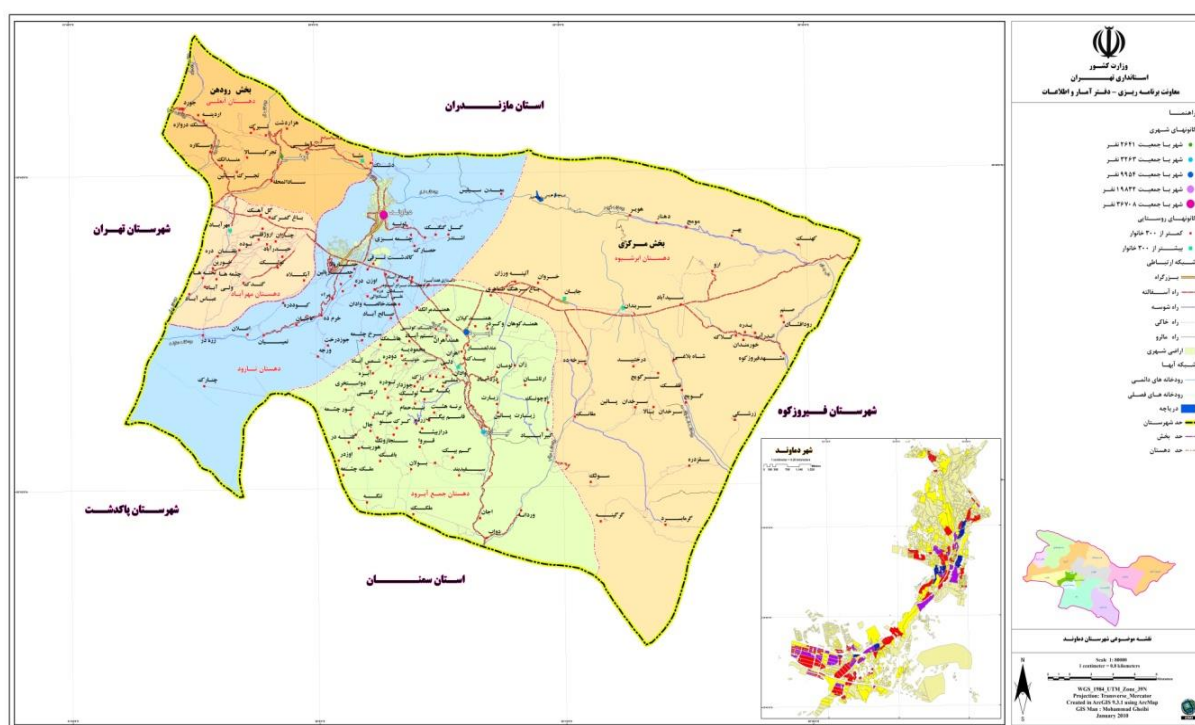
هدف این مقاله شناسایی عوامل و انگیزه‌های گردشگران به نواحی روستایی و بررسی میزان تأثیر آن هاست تا تعیین شود هر یک از متغیرهای شناسایی شده در چه جایگاه اثرگذاری بر حرکت گردشگران به روستاهای شهرستان دماوند قرار دارند. مسلماً پرداختن به این عوامل با توجه به رشد سریع ورود گردشگران به این نواحی به معنای شناخت قابلیت‌های گردشگری در مقصدهای مورد نظر است که امکان برنامه‌ریزی و مدیریت منابع در روستاها را ایجاد و ساماندهی جریان گردشگری را در پی خواهد داشت. به طور یقین ادامه این جریان بدون شناخت از انگیزه‌های آن می‌تواند پیامدهای ناخوشایندی برای نواحی روستایی بدنبال داشته باشد.

ناحیه مورد مطالعه

شهرستان دماوند با وسعتی معادل ۲۰۵۶/۷۶ کیلومتر مربع در دره حاصلخیز در ۲۵ کیلومتری جنوب قله دماوند در ۷۰ کیلومتری شرق دشت تهران واقع شده و حدود ۷ درصد از کل مساحت استان تهران را به خود اختصاص داده است (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۱، ۱۳۸۵) و دارای دو بخش به نام‌های رودهن و بخش مرکزی و ۴ شهر به نام‌های رودهن، دماوند، آسرد و کیلان همچنین ۵ دهستان به نام‌های دهستان آبعلی، مهرآباد، ابرشویه، تاررود و جمع آبرود بوده است. از مجموع ۸۱ آبادی موجود در این شهرستان در سال ۹۰، تعداد ۳۹۵۰ روستا دارای جمعیت بالاتر از ۱۰۰ نفر (۲۰ خانوار) می‌باشد. این شهرستان از شمال با شهرستان‌های آمل، بابل، سوادکوه و از مشرق با شهرستان‌های فیروزکوه و از جنوب با گرمسار و ورامین و از غرب با شمیرانات همسایه است، و همچنین به عنوان پل ارتباطی شهرستان‌های شمیرانات، تهران و پاکدشت در غرب شهرستان با فیروزکوه در داخل استان است. استان سمنان نیز توسط شهرستان دماوند و فیروزکوه به استان مازندران متصل می‌گردد. بطور کلی منطقه در اقلیم شدیداً سرد و معتدل قرار گرفته و آمار و اطلاعات اخذ شده مربوط به ایستگاه دماوند می‌باشند. متوسط درجه حرارت از ۱/۴- درجه تا ۲۱/۵ درجه سانتی‌گراد در طول سال متغیر است و حداکثر مطلق درجه حرارت در مرداد ماه ۳۰/۵ درجه و حداقل مطلق درجه حرارت در آذرماه ۶/۶- درجه سانتی‌گراد می‌باشد. اما به طور کلی متوسط حداقل حرارت سالانه طی بیست سال ۳/۸ درجه و متوسط حداکثر درجه حرارت ۱۷ درجه سانتی‌گراد می‌باشد و حداقل مطلق ۴۰-۳۰ درجه سانتی‌گراد بوده است (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۸۴، ۲۱).

^۱ Second homes

قرار داشتن کوه‌های شهرستان دماوند در سلسله جبال البرز، قرار گرفتن بلندترین قله ایران یعنی دماوند با ارتفاع ۵۶۷۱ متر در ۳۵ کیلومتری این شهرستان (نصرتی، ۱۳۸۱، ۲۲۱-۲۲۰)، وجود حداقل ارتفاع ۱۵۰۰ متر و حداکثر ۴۰۷۲ متر و نیز استقرار قسمت اعظم شیب منطقه در طبقه ۵۱-۳۰ درصد موید کوهستانی بودن منطقه مذکور است. ویژگی طبیعی این منطقه سبب شده است که شهرستان دماوند به عنوان یکی از خوش آب و هواترین مناطق استان تهران قلمداد شود. وجود باغ‌های بزرگ، رودهای دائمی پرآب، طولانی بودن دوره سرمایی و کوه‌های بلند گنبدی شکل از جمله عواملی است که شهرستان دماوند را در زمره مناطق گردشگری پذیر مجاورت متروپلیتن تهران قرار می‌دهد (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳، ۱۳۸۵).

مواد و روش

روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش‌شناسی از نوع توصیفی - تحلیلی و به شیوه پیمایشی انجام یافته است. جمع‌آوری اطلاعات به دو شیوه اسنادی - کتابخانه‌ای و میدانی و از طریق تنظیم و تکمیل پرسشنامه بدست آمده است.

طبق تحقیقات میدانی اولیه از ۳۹ روستای بالای ۱۰۰ نفر جمعیت (۲۰ خانوار)، ۱۰ روستا بر اساس نظر کارشناسان خبره نهاد های دولتی مرتبط با امور روستایی و گردشگری که با تجربه ورود گردشگران مواجه شده‌اند به عنوان جامعه آماری انتخاب (جدول شماره ۱) و سپس با استفاده از فرمول کوچران حجم نمونه ۶ روستا تعیین گردید. برای انتخاب روستاهای نمونه جهت انجام مطالعه، با استفاده از روش تساوی اینتروال‌ها تعداد ۶ روستا که

بر اساس عامل فاصله در سه طبقه مشخص قرار گرفتند، با روش تصادفی ساده به شیوه قرعه‌کشی انتخاب شدند که روستاهای مورد مطالعه عبارتند از: مشاء، مرا، آینه ورزان، جابان و زان (جدول شماره ۲).

جدول شماره ۱: فاصله و جمعیت ۱۰ روستاهای دارای پتانسیل جاذب گردشگری شهرستان دماوند

روستا	مشاء	مرا	آینه ورزان	جابان	چنارشرق	وادان	زان	مهرآباد	گل آهک	خسروان
جمعیت (نفر)	۱۴۸۷	۸۵۵	۹۲۴	۲۳۷۱	۲۵۶	۱۲۶۴	۸۰۴	۱۶۴۳	۱۹۸	۱۷۸۳
فاصله از شهر دماوند (کیلومتر)	۶	۳	۱۵	۲۰	۳	۱۸	۲۶	۱۲	۹	۱۷

ماخذ: مرکز آمار ایران و فرمانداری شهرستان دماوند، ۱۳۹۰

جدول شماره ۲: طبقه‌بندی روستاهای دارای پتانسیل جاذب گردشگری شهرستان دماوند

بر اساس فاصله و تعیین روستاهای نمونه در هر طبقه

طبقه فاصله‌ای	دامنه فاصله (km)	نام روستاها در هر طبقه	روستاهای نمونه در هر طبقه
۱	۳-۱۰/۷	مرا- مشاء- چنارشرق- گل آهک	مرا- مشاء
۲	۱۰/۷-۱۸/۴	مهرآباد- آینه ورزان- خسروان- وادان	مهرآباد- آینه ورزان
۳	۱۸/۴-۲۶	جابان- زان	جابان- زان

تهیه و تنظیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

از آنجا که تعداد گردشگران وارد شده به روستا در طول ایام سال متغیر بوده لذا تصمیم بر آن شد تا گردشگران به صورت نامحدود تعیین گردد بنابراین تعداد ۳۵۰ پرسشنامه به منظور قابلیت تعمیم در میان گردشگران وارد شده به روستاهای مورد مطالعه توزیع و تکمیل گردید.

روایی پرسشنامه به کمک ضریب آلفای کرونباخ $0/805$ بدست آمد که نشان دهنده روایی بسیار خوب پرسشنامه می‌باشد. همچنین برای تعیین پایایی یک گروه ۳۰ نفره در طی دو دوره با فاصله ۱۰ روز مورد پرسشگری قرار گرفته و در آزمون مقایسه دو نسبت $K=0/21$ نشان داد که نسبت پاسخ یکسان است پس اعتبار پرسشنامه نیز تأیید گردید.

برای شناخت عوامل تأثیرگذار در جذب گردشگران به نواحی روستایی متغیرهای مستقل در چهارگروه تنظیم گردید (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳: متغیرهای مستقل و وابسته مورد مطالعه

متغیر وابسته	متغیرهای مستقل
جذب گردشگران به حضور در نواحی روستایی	<ul style="list-style-type: none"> - فرصت‌های اقامت و مالیکت در خانه‌های دوم - کیفیت و امکانات دسترسی - جاذبه‌های طبیعی - منابع و جاذبه‌های تاریخی - فرهنگی

تهیه و تنظیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

پس از استخراج اطلاعات از پرسشنامه‌ها از روش آماری $T - Test$ و $Anova$ یکطرفه جهت آزمون فرضیه‌ها استفاده شده و بدین ترتیب رابطه میان متغیرهای مستقل و متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفت و یافته‌های تحقیق ارائه گردید. پرسشنامه‌ای با ۱۹ سوال براساس ۴ متغیر تنظیم گردید. پاسخ پرسشنامه براساس طیف لیکرت طراحی شد.

بحث

جهت آزمون فرضیات و تحلیل یافته‌های تحقیق از نرم افزار spss استفاده گردید. در اولین گام توزیع فراوانی و فراوانی نسبی پاسخ دهندگان (گردشگران) محاسبه گردید. در میان ۱۹ گویه مالیکت خانه‌های دوم و کیفیت ارتباطی روستا بالاترین عامل حضور گردشگران در ۶ روستای نمونه شهرستان دماوند را نشان می‌دهد (جدول شماره ۴).

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی نسبی تجربی انگیزه‌های حضور گردشگران در روستاهای شهرستان دماوند

درصد	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	به چه میزان
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۹	۹۱	۱ مالیکت خانه دوم انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۱/۱	۲۰/۲	۷۸/۷	۲ اقامت در خانه دوم انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۹	۳۸/۲	۵۲/۸	۳ افزایش مالیکت (سرمایه‌گذاری جدید) انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۵/۶	۱۱/۲	۳۱/۵	۵۱/۷	۴ مدت اقامت طولانی‌تر انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۲/۳	۲۳	۷۵/۷	۵ فاصله روستا از مبدأ، انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۹	۹۱	۶ کیفیت ارتباطی به روستا انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۲	۳۷/۲	۶۰/۸	۷ جذابیت مسیر دسترسی به روستا انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۴/۵	۹/۱	۳۲/۶	۵۳/۸	۸ امکانات خدماتی و پذیرایی مسیر دسترسی به روستا انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۲/۲	۲۵/۸	۷۱/۹	۹ سکوت و آرامش روستا انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۱/۱	۲/۲	۱۰/۱	۸۶/۵	۱۰ شرایط آب و هوایی انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۳۳/۷	۲۲/۷	۲۰/۹	۲۲/۷	۱۱ وجود باغات و مزارع انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۴/۵	۱۳/۵	۴۳/۸	۳۸/۲	۱۲ چشم‌اندازهای متفاوت از محیط شهر انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۱۰/۲	۲۸/۴	۲۹/۵	۳۱/۸	۱۳ رودخانه‌ها، آبشارها و چشمه‌ها انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۱۸	۳۹/۳	۲۳/۶	۱۹/۱	۱۴ طبیعت دره‌ها و ارتفاعات پیرامون انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۹	۲۹/۲	۳۱/۵	۳۰/۳	۱۵ معماری بومی روستا انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۳/۴	۱۱/۲	۳۲/۶	۵۲/۸	۱۶ فرهنگ و آداب و رسوم انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۴/۵	۲۴/۷	۴۹/۴	۲۱/۳	۱۷ جاذبه‌های تاریخی - فرهنگی (بناهای مذهبی - تاریخی ...) انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۱۳/۵	۳۰/۳	۲۹/۲	۲۷	۱۸ بازدید و یا اقامت در خانه‌های قدیمی انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟
۰/۰	۰/۰	۱/۱	۳/۴	۲۹/۲	۶۶/۳	۱۹ استفاده از محصولات بومی و ارگانیک انگیزه حضور گردشگر در روستا است؟

تهیه و تنظیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

برای آزمون چهار فرضیه تحقیق از آزمون تی تک گروهی استفاده شده است بدین ترتیب آمار t و سطح معنی داری مورد محاسبه قرار گرفت.

فرضیه ۱

H_0 = بین مالیکت یا اقامت در خانه دوم و حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین مالیکت یا اقامت در خانه دوم و حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۵: آزمون فرضیه اول به وسیله میانگین، آماره تی و سطح معنی داری

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی df	سطح معنی داری sig
مالیکت یا اقامت در خانه دوم	۴/۶۰	۴۷/۰۵	۸۸	۰/۰۰۰

تهیه و تنظیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

با توجه به طیف لیکرت ۵ امتیازی برای هر گزینه میانگین نظری ۳ متصور می شود. نتایج آزمون بدست آمده براساس شاخص مالیکت یا اقامت در خانه دوم میانگین مشاهده شده بیش از میانگین نظری بوده که این به معنای تأثیر فرضیه پژوهش (تجربی) می باشد. همچنین از آنجا که سطح معناداری از ۰/۰۵ کوچکتر است H_0 رد و فرضیه ۱ H_1 مورد تأیید می باشد. در نتیجه بین مالیکت یا اقامت در خانه دوم و حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود دارد (جدول شماره ۵).

فرضیه ۲

H_0 = بین فاصله، کیفیت و جذابیت ارتباطی حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین فاصله، کیفیت و جذابیت ارتباطی حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۶: آزمون فرضیه دوم به وسیله میانگین، آماره تی و سطح معنی داری

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی df	سطح معنی داری sig
فاصله، کیفیت و جذابیت ارتباطی	۴/۵۵	۴۶/۹۰	۸۸	۰/۰۰۰

تهیه و تنظیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

از آنجا که میانگین تجربی بیش از میانگین نظری (۳) بوده بنابراین فرضیه پژوهش مورد تأیید قرار می گیرد. همچنین سطح معناداری از ۰/۰۵ کوچکتر بوده، پس H_0 رد و فرضیه H_1 مورد تأیید می باشد. بنابراین بین فاصله، کیفیت و جذابیت مسیر ارتباطی به روستا و حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود دارد (جدول شماره ۶).

فرضیه ۳

H_0 = بین منابع و جاذبه های طبیعی حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین منابع و جاذبه های طبیعی و حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۷: آزمون فرضیه سوم به وسیله میانگین، آماره تی و سطح معنی داری

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی df	سطح معنی داری sig
منابع و جاذبه‌های طبیعی	۴/۰۴۲	۲۹/۸۴۴	۸۶	۰/۰۰۰

تهیه و تنظیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

نتایج آزمون نشان می‌دهد براساس شاخص منابع و جاذبه‌های طبیعی میانگین تجربی بیش از میانگین نظری ۳ بوده که به معنای تأیید فرضیه پژوهش می‌باشد علاوه بر آن سطح معناداری نیز از ۰/۰۵ کوچک‌تر بوده، پس در این آزمون نیز فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1 مورد تأیید قرار می‌گیرد. بنابراین بین منابع و جاذبه‌های طبیعی و انگیزه گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود دارد (جدول شماره ۷).

فرضیه ۴

H_0 = بین منابع و جاذبه‌های انسانی (فرهنگی - تاریخی) و حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین منابع و جاذبه‌های انسانی (فرهنگی - تاریخی) و حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۸: آزمون فرضیه چهارم به وسیله میانگین، آماره تی و سطح معنی داری

متغیر	میانگین	آماره t	درجه آزادی df	سطح معنی داری sig
منابع و جاذبه‌های انسانی (فرهنگی - تاریخی)	۴/۰۷	۲۸/۱۲۱	۸۸	۰/۰۰۰

تهیه و تنظیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

با توجه به طیف لیکرت و میانگین نظری ۳، نتایج آزمون بدست آمده براساس شاخص منابع و جاذبه‌های انسانی میانگین تجربی بیش از میانگین نظری بوده که به معنای تأیید فرضیه پژوهش می‌باشد. همچنین از آنجا که سطح معناداری از ۰/۰۵ کوچک‌تر است فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1 تأیید گردید. یعنی بین منابع و جاذبه‌های انسانی (فرهنگی - تاریخی) و حضور گردشگران در نواحی روستایی رابطه وجود دارد (جدول شماره ۸).

برای تعیین شدت رابطه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته از آزمون آماره t استفاده شد که امکان اولویت‌بندی جایگاه متغیرها را در ایجاد انگیزه حضور گردشگران در مقصدهای گردشگری روستایی را فراهم آورده است (جدول شماره ۹).

جدول شماره ۹: نتایج آزمون فرضیات براساس اولویت

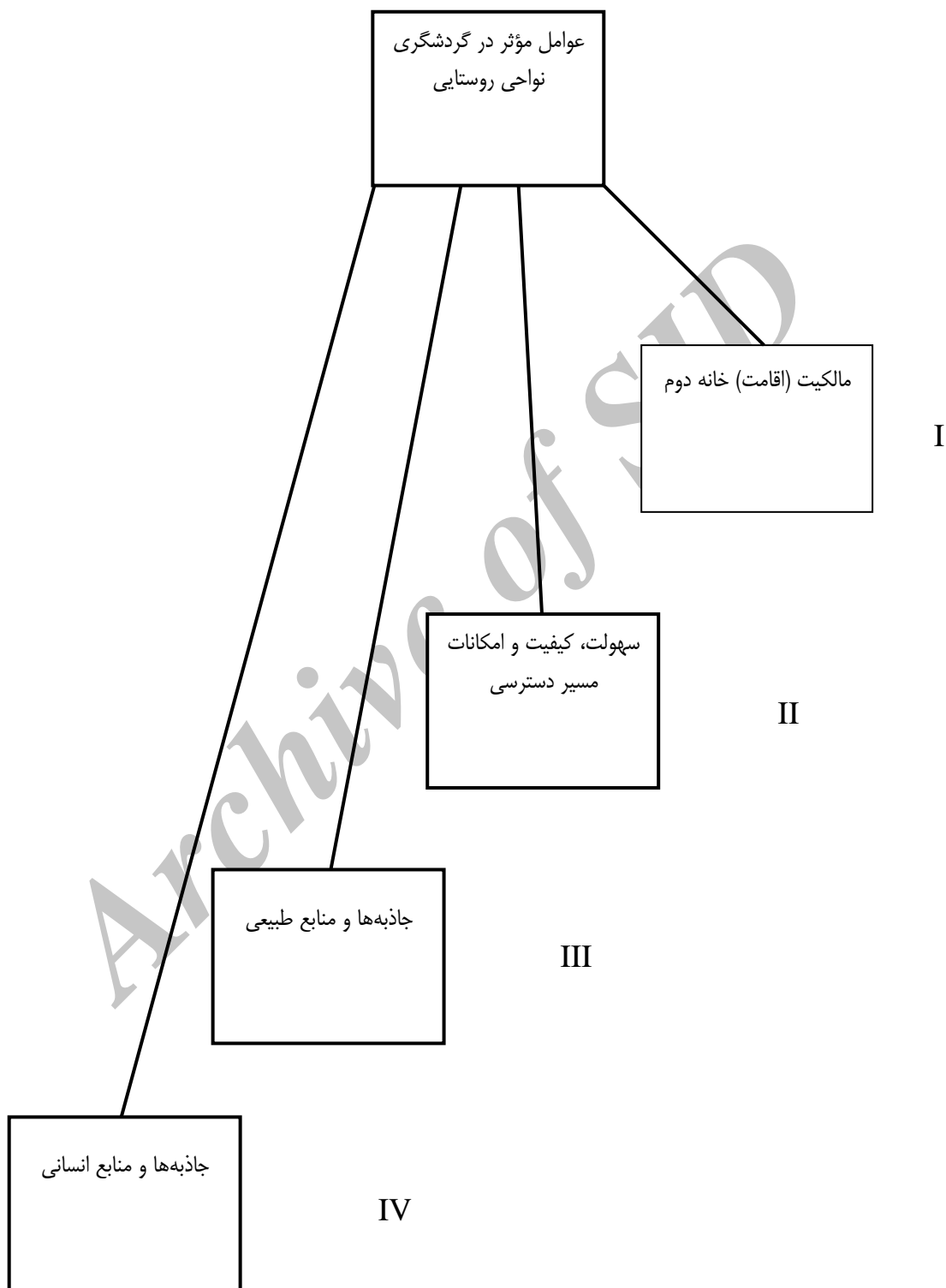
فرضیه	متغیر مستقل	روش آزمون	نتیجه آزمون فرضیه
فرضیه ۱	مالکیت یا اقامت در خانه دوم	$t=۴۷/۰۵$	تأیید فرضیه H_1
فرضیه ۲	فاصله، کیفیت و جذابیت ارتباطی	$t=۴۶/۹۰$	تأیید فرضیه H_1
فرضیه ۳	منابع و جاذبه‌های طبیعی	$t=۲۹/۸۴۴$	تأیید فرضیه H_1
فرضیه ۴	منابع و جاذبه‌های انسانی (فرهنگی-تاریخی)	$t=۲۸/۱۲۱$	تأیید فرضیه H_1

تهیه و تنظیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

نمودار: عوامل مؤثر در گردشگری نواحی روستایی

طرح: جعفری - حافظی زاده، ۱۳۹۲

نتیجه گیری

واقع شدن شهرستان دماوند و روستاهای آن در کریدور مناسب گردشگری متروپلیتن ناحیه‌ای تهران (همسایگی این شهرستان از شمال با شهرستان‌های آمل، بابل، سوادکوه و از مشرق با شهرستان‌های فیروزکوه و از جنوب با گرمسار و ورامین و از غرب با شمیرانات همسایه و همچنین به عنوان پل ارتباطی شهرستان‌های شمیرانات، تهران و پاکدشت در غرب شهرستان با فیروزکوه در داخل استان) از طرفی، و نیز داشتن اقلیم مناسب بیلاقی و جاذبه‌های طبیعی - قلل مرتفع، وجود باغ‌های بزرگ، رودهای دائمی پرآب، چشمه‌ها، آبشارها، طولانی بودن دوره سرمای - و فرهنگی (بناهای تاریخی - مذهبی نظیر ابنیه باستانی - تاریخی، امامزاده هاو بقعه ها) از طرفی دیگر، این شهرستان و روستاهای آن را تبدیل به یک پتانسیل بالفعل جهت جذب گردشگران کرده است. این تحقیق به منظور شناسایی مجموعه‌ای از عوامل و منابع طبیعی و انسانی بر تمایل ورود گردشگران به نواحی روستایی شهرستان دماوند صورت گرفت. بدین منظور چهار متغیر مستقل در ۱۹ گویه با روش آزمون‌های آماری تی تک گروهی مورد بررسی قرار گرفت و آزمون فرضیات با میانگین، آماره t و سطح معنی داری محاسبه گردید و رابطه میان چهار متغیر و حضور گردشگران در نواحی روستایی مورد تأیید قرار گرفت. نتایج آزمون نشان داد که عوامل مختلفی در جذب گردشگران و تمایل آن‌ها به حضور در نواحی روستایی مورد مطالعه جهت گذران اوقات فراغت و فعالیت‌های گردشگری نقش دارند، این عوامل به ترتیب بیشترین تأثیر در جذب گردشگران عبارتند از: مالکیت یا اقامت در خانه‌های دوم و همچنین تمایل به سرمایه‌گذاری جهت بخش زمین - فاصله از مراکز شهری و جذابیت و امکانات مسیر ارتباطی - ویژگی‌های محیط روستا و پتانسیل‌های چشم‌اندازهای طبیعی و تفاوت آن با محیط شهری - دسترسی به منابع و جاذبه‌های طبیعی و شرایط مناسب اقلیمی و در نهایت منابع و جاذبه‌های تاریخی - فرهنگی (جدول شماره ۹). از مهم‌ترین عواملی که در جذب گردشگران به روستاهای شهرستان دماوند مؤثر است توسعه خانه‌های دوم و عامل فاصله و سهولت دسترسی از متروپلیتن ناحیه‌ای تهران می‌باشد و به نظر می‌رسد این روند در آینده در سطح ناحیه با شدت بیشتری ادامه خواهد یافت. از آنجائیکه گسترش فرآیند مالکیت خانه‌های دوم در طی زمان می‌تواند منجر به تخریب زیست محیطی و از بین رفتن جاذبه‌ها و منابع طبیعی و فرهنگی - تاریخی داشته باشد، لذا برنامه‌ریزی برای منابع و جاذبه‌ها پیشنهاد می‌گردد.

منابع

- ۱- اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان دماوند. (۱۳۹۲)، گردشگری شهرستان دماوند، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان تهران.
- ۲- اشتری مهرجردی، اباذر. (۱۳۸۳)، گردشگری طبیعی و توسعه پایدار، جهاد، شماره ۲۶.
- ۳- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان تهران، ۱۳۸۵، طرح هادی روستای جابان، مشاور طرح شاپور دیو سالار، معاونت عمران روستایی، ، تهران.

- ۴- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۸۳، شناخت ویژگی‌های مسکن روستایی - طرح آمارگیری سال ۱۳۸۲، معاونت بازسازی و مسکن روستایی، دفتر مسکن روستایی، با همکاری شوراهای اسلامی روستاها، مرکز آمار ایران، صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، چ اول.
- ۵- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان تهران، ۱۳۸۴، طرح هادی روستای چنارشرق (چنارغربها).
- ۶- تاج، شهره. (۱۳۸۷)، خانه‌های دوم بحثی نو در ادبیات جغرافیای روستایی ایران، فصلنامه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، شماره پنجم، بهار.
- ۷- تاج، شهره. (۱۳۸۱)، مدلی پیشنهادی برای توسعه اکوتوریسم در ایران، مجله دانشنامه فصلنامه دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات عالی، شماره ۴۶ و ۴۷، پائیز و زمستان، تهران.
- ۸- تاج، شهره. (۱۳۷۷)، بررسی ویژگی‌ها و روند تغییرات فرمی و نقشی روستاهای حومه ای متروپلیتن تهران در فاصله مجاورتی و سلسله مراتبی - مطالعه موردی: شهرستان شمیرانات، استاد راهنما: دکتر فاطمه بهفروز، رساله مقطع دکتری، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران.
- ۹- تقدیسی زنجانی، سیمین، دانشور عنبران، فاطمه. (۱۳۸۶) توریسم روستایی تصویری مجازی یا الگویی حقیقی در برنامه‌ریزی روستایی، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره هشتم. تهران.
- ۱۰- جوان، جعفر و دیگران (۱۳۸۵)، گردشگری روستایی در بخش احمد آباد، نشر آژند، سبزوار.
- ۱۱- رضوانی، محمدرضا. (۱۳۸۷)، توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۲- شارپلی ریچارد جولیا. (۱۳۸۰) گردشگری روستایی، ترجمه رحمت‌الله منشی‌زاده، انتشارات منشی، تهران.
- ۱۳- قادری، اسماعیل. (۱۳۸۲)، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی پایدار، استاد راهنما: دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری، رساله مقطع دکتری، گروه جغرافیا دانشگاه تربیت مدرس.
- ۱۴- مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰، سالنامه آماری.
- ۱۵- نصرتی، مسعود، ۱۳۸۱، تاریخ دماوند و آثار تاریخی آن، انتشارات تربت، تهران.
- ۱۶- رضوانی، محمدرضا، صفایی، جواد. (۱۳۸۴)، گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید (مورد: نواحی روستایی شمال تهران)، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۴.
- 17- Mathieson, A. and G. Wall (1982) "Tourism: Economic, Physical and Social Impacts", Longman: London.